

Očuvanje i zaštita nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske

Androlić, Anamaria

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:049863>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-31**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij informatologije

Anamaria Androlić

**Očuvanje i zaštita nematerijalne kulturne baštine u Republici
Hrvatskoj**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Komentor: doc. dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

Osijek, 2019.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij informatologije

Anamaria Androlić

**Očuvanje i zaštita nematerijalne kulturne baštine u Republici
Hrvatskoj**

Završni rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti, knjižničarstvo

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Komentor: doc. dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 10. 9. 2019. g.

Anamarija Anđelić ,JMBAG:0122221071

ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Definicija kulturne baštine	6
3. Nematerijalna kulturna baština	6
4. Uloga međunarodnih i kulturnih organizacija u zaštiti i očuvanju nematerijalne kulturne baštine.....	8
5. UNESCO-ovi popisi nematerijalne kulturne baštine.....	11
5.1. UNESCO-ov popis reprezentativne nematerijalne kulturne baštine u Republici Hrvatskoj.....	11
5.2. Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita.....	16
5.3. Nematerijalna dobra upisana u UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta.....	16
6. Postupak prijave i zaštite nematerijalnog kulturnog dobra u Republici Hrvatskoj.....	17
7. Zaključak.....	18
8. Literatura.....	21

Sažetak

U radu se definira pojam kulturne baštine s naglaskom na nematerijalnoj baštini. Problematizira se slojevitost i kompleksnost definiranja nematerijalne kulturne baštine. Opisuje se uloga kulturnih i međunarodnih organizacija koje su glavni akteri u promoviranju, očuvanju i širenju nacionalne i međunarodne svijesti o važnosti kulturnih dobara. Rad se bavi i problematikom zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske opisujući pravnu proceduru zaštite nematerijalne kulturne baštine. U tom se kontekstu opisuje uloga triju UNESCO-ovih popisa nematerijalne kulturne baštine: nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita i nematerijalna dobra upisana u UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta. U radu se predstavlja 15 kulturnih nematerijalnih dobara Republike Hrvatske upisanih na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva: čipkarstvo, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, Festa sv. Vlaha zaštitnika Dubrovnika, godišnji proljetni ophod kraljice, godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine, Procesija Za Križen na otoku Hvaru, Sinjska alka, umijeće izrade drvenih tradicijskih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, medicarski obrt na području sjeverne Hrvatske, bećarac, Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, klapsko pjevanje, međimurska popevka, mediteranska prehrana i umijeće suhozidne gradnje.

Ključne riječi: kulturna baština, nematerijalna kulturna baština, očuvanje kulturne baštine, zaštita kulturne baštine, UNESCO, Republika Hrvatska

1. Uvod

Cilj je ovoga rada predstaviti važnost očuvanja i zaštite nematerijalne kulturne baštine u svrhu očuvanja kulturnog identiteta. Nematerijalna kulturna baština duhovno je dobro kako pojedinca, zajednica i društava tako i cijelog čovječanstva. Ona se prenosi *s koljena na koljeno*, odnosno s generacije na generaciju kako bi oživjela duh nekadašnjeg vremena te ojačala osjećaj kulturnog identiteta pojedinca i društva.

Na početku rada govori se o organizacijama koje su glavni akteri očuvanja i zaštite nematerijalne kulturne baštine s naglaskom na Organizaciju Ujedinjenih naroda za obrazovanje znanost i kulturu, tj. UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) kao vodeću organizaciju za provođenje propisa održavanja i očuvanja kulturne baštine. Nadalje, u radu se navodi lista reprezentativnih nematerijalnih kulturnih dobara iz Republike Hrvatske koja ih do 2019. godine nabroja 15.¹ Od društvenih manifestacija, vjerskih obreda, tradicionalne kuhinje, folklorne glazbe te umijeća izrade, svi navedeni oblici nematerijalne kulturne baštine svojim postojanjem daju osjećaj kulturnog identiteta te oživljavaju duh prošlosti. U radu se predstavljaju primjeri dobro i loše očuvanih primjera nematerijalne kulturne baštine te obrazlaže važnost njezina budućeg razvoja i znanja njezinim upravljanjem.

Kulturna baština poznata je po svojoj šarolikosti; od svjetskih kulturnih i prirodnih bogatstva do arhitektonskih djela, lokaliteta, znanja i običaja. Pojam kulturne baštine s toga možemo promatrati iz različitih kutova; ekonomskog, pravnog, turističkog, povijesnog i mnogih drugih. Upravo je zbog njezine specifičnosti i rasprostranjenosti kulturna baština važan element političke, umjetničke te društvene stvarnosti.² Kako milenijske generacije odrastaju uz medije te unutar miješanih kultura, njihovo shvaćanje nematerijalne kulturne baštine, kao što su stari obrti i zanati, drugačije je od onoga koje su imali njihovi djedovi i bake. Iz tog razloga neki autohtoni običaji, obrti i vjerovanja danas prelaze u zaborav. Zadatak je kulturnih institucija i organizacija približiti i prilagoditi nekadašnje shvaćanje svijeta današnjim generacijama kako bi kulturnu baštinu, a time i kulturni identitet zaštitili od zaborava te prenijeli nadolazećim generacijama.

¹ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Nepokretna kulturna baština. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=27> (2019-07-08)

² Usp. Jelinčić, Daniela Angelina. *Kultura u izlogu : kratki vodič za upravljanje kulturnim dobrima*. Zagreb: Meandarmedia, 2010. Str. 20.

2. Definicija kulturne baštine

Definicija kulturne baštine s godinama se mijenjala. Možemo reći da početke shvaćanja kulturne baštine u današnjem smislu možemo pratiti od kraja 18. stoljeća i Francuske revolucije. Prije toga kulturna je baština označavala nasljeđe koje se prenosi s koljena na koljeno te time ostaje unutar obitelji. Nakon Francuske revolucije njezin se opseg širi s obiteljskog na nacionalno nasljeđe.³ Kulturna baština tim činom postaje sastavni dio ljudske prošlosti, sadašnjosti, ali i budućnosti.

Kulturnu baštinu dijelimo na dvije grane: materijalnu i nematerijalnu, odnosno duhovnu. Materijalnu dalje dijelimo na pokretnu i nepokretnu.⁴ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske za nepokretnu kulturnu baštinu navodi sljedeće: "Nepokretnu kulturnu baštinu s utvrđenim svojstvom kulturnog dobra čine pojedinačne građevine i /ili kompleksi građevina, kulturno-povijesne cjeline te krajolici. Kolokvijalnim nazivom nepokretna kulturna dobra predstavljaju graditeljsku baštinu od pojedinačne građevine prema cjelini (skupina građevina) odnosno područje (krajolik)".⁵ S druge strane, pokretna kulturna baština najčešće podrazumijeva artefakte koji su, kao što i sama riječ kaže, prenosivi.

Pod pojmom nematerijalne kulturne baštine obuhvaćamo: rituale, običaje, tradicijske obrte, usmenu tradiciju, izričaj, jezik, glazbu, ples i ostalo.⁶ Kako je nematerijalna kulturna baština u odnosu na materijalnu kasnije prepoznata i priznata, njezino se definiranje te zakonske odredbe njezinim upravljanjem i zaštitom dan-danas mijenjaju. Njezina je glavna karakteristika da se manifestira kroz društvene običaje, vjerovanja i tradiciju. Za razliku od artefakata koji čine materijalnu kulturnu baštinu, nematerijalna je zbog svoje prirode često zaboravljena i slabo očuvana.⁷ Vrijednost nematerijalne kulturne baštine često je podcijenjena upravo zbog nedovoljnog poznavanja povijesti, migracija, stapanja i hibridnosti naroda uslijed čega je teško odrediti kojem narodu pojedina baština pripada te zbog generacijskog jaza koji uzrokuje poteškoće shvaćanja prošlosti s današnje točke gledišta.

3. Nematerijalna kulturna baština

Nematerijalna kulturna baština definirana je od strane UNESCO-a kao skup vještina, znanja i izričaja koji su vezani za određeni prostor te pripadnicima tog prostora izazivaju osjećaj

³ Usp. Jelinčić, Daniela Angelina. Nav. dj. Str. 17.

⁴ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Nepokretna kulturna baština. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=27>
(2019-08-07)

⁵ Usp. Isto.

⁶ Usp. Jelinčić, Daniela Angelina. Abeceda kulturnog turizma. Zagreb: Meandarmedia, 2008. Str. 32.-33.

⁷ Isto. Str. 32.

identiteta.⁸ U ožujku 2001. godine u Parizu, Italiji (središte UNESCO-a) organiziran je okrugli stol koji je utvrdio konačnu definiciju nematerijalne kulturne baštine te odredio instrumente pomoću kojih osigurava njezino očuvanje. Nova definicija u središte stavlja čovjeka, odnosno ljude. Ona navodi da znanja, vještine i kreativnosti koje je stvorio čovjek zajednici pružaju osjećaj sigurnosti, pripadnosti te osjećaj kontinuiteta i razumijevanja prethodnih generacija. Nakon definiranja što se sve u nematerijalnu kulturnu baštinu ubraja, okrugli stol je predložio UNESCO-u da sastavi i međunarodni instrument o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Instrument koji će zaštititi ljudske tvorevine, vještine kojima prijeti izumiranje, uvesti priznanja na svjetskoj razini (UNESCO-ov reprezentativni popis), promovirati različitosti i sl.⁹

Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske određuje tri osnovne kategorije nematerijalne kulturne baštine:

- „- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote
- tradicijska umijeća i obrti¹⁰

UNESCO uz navedene kategorije Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske navodi sljedeće primjere nematerijalne kulturne baštine: oralna tradicija, izvedbena umjetnost, društvene prakse, rituali, festivali (manifestacije), znanja i vještine koje se tiču prirode i svemira te znanja i vještine koja se koriste za izradu i izvođenje tradicionalnih umijeća.¹¹

Nematerijalna kulturna baština dio je svake zajednice. Ona je reprezentativna, uključiva (involvirana) te tradicionalna, trenutna i živa u isto vrijeme.¹² Reprezentativna je od strane društva jer za razliku od materijalne kulturne baštine koju nije potrebno izvoditi, opstanak nematerijalne kulturne baštine isključivo ovisi o pojedincima koji ju prezentiraju. Možemo reći da nematerijalna kulturna baština na neki način opisuje život materijalne kulturne baštine. Uzmimo za primjer dvorac Trakošćan koji je jedan od najposjećenijih primjera materijalne kulturne baštine u Republici Hrvatskoj. On svojom arhitektonskom ljepotom privlači turiste iz raznih dijelova svijeta, ali nematerijalan dio dvorca je upravo onaj koji opisuje "njegov život". Život njegovih dvorjana u 13. stoljeću od glazbe, plesa, običaja pa sve do hrane, stila odijevanja

⁸ Usp. UNESCO: Intangible cultural heritage. Meetings. URL: https://ich.unesco.org/en/events?categ=2005-2000&country=&keyword=&field_office=&domain=&safe_meas=&text= (2019-08-08)

⁹ Usp. Isto.

¹⁰ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Nematerijalna kulturna baština i procedure upisa na popise. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21765> (2019-06-17)

¹¹ Usp. UNESCO: Intangible cultural heritage. What is intangible cultural heritage? URL: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> (2019-08-07)

¹² Usp. Isto.

te načina govora. Nematerijalnoj kulturnoj baštini pridijevamo i epitet uključenosti. Teško je odrediti je li neki običaj dio određene, specifične zajednice ili je nastao stapanjem različitih kultura te se rasprostranio u svijetu, ali upravo u tome leži bitna uloga nematerijalne kulturne baštine, a to je stvaranje osjećaja pripadnosti ne samo jednoj zajednici, već i drugim društvima.

¹³ Nematerijalna kulturna baština ne otkriva nam samo detalje o prošlosti naših predaka, već i o nama samima. Turist koji posjeti neko mjesto, na primjer Dubrovnik, osim prirodnih ljepota i povijesnih lokaliteta (koje ubrajamo u materijalni oblik kulturne baštine) nesvjesno će se susresti i s nematerijalnim oblicima kulturne baštine kao što su narječje, glazba, tradicionalna kuhinja i sl. Sve su to oblici nematerijalne kulturne baštine koji daju uvid u tradiciju lokalnog stanovništva te koji budućim generacijama daju uvid u nekadašnji način života lokalnog stanovništva.

U Republici Hrvatskoj folklor, kao arhaični izraz za nematerijalna dobra koji se i danas ponegdje koristi, uglavnom je predmet rasprave etnologa i kulturnih antropologa.¹⁴ Zbog svojeg najčešće "nematerijalnog" oblika teže ga je očuvati te pratiti, ali baš kao i materijalna kulturna baština, nematerijalna nam jednako daje uvid u osobitosti, identitet i razvoj ne samo pojedine nacije, već i kompletnog čovječanstva. Kako su svi ti oblici nematerijalne kulturne baštine skloni stapanju s drugim kulturama što dovodi do konfuzije pripadnosti nekog običaja, UNESCO je potaknuo i potiče kulturne organizacije i institucije na zaštitu i očuvanje nematerijalne kulturne baštine.

Kulturna se baština, a pogotovo nematerijalna prenosi s generacije na generaciju, odnosno s koljena na koljeno. Ona je ostavština naših djedova i baka te naša ostavština nadolazećim generacijama, ona stvara i čini kulturni identitet. Od jednostavnih narodnih uspavanki, preko obreda kao što su vjenčanja, sprovodi, poklade ili tradicijskih umijeća izrade stakla do narodnih plesova i glazbe formira se kulturni identitet nacije, te kulturni identitet svakog pojedinca.¹⁵

4. Uloga međunarodnih i kulturnih organizacija u zaštiti i očuvanju nematerijalne kulturne baštine

Međunarodne i kulturne organizacije bave se očuvanjem i zaštitom kulturne baštine. One vode računa o njezinu pronalasku, očuvanju te prezentaciji. Neke od organizacija su: UNESCO, Međunarodno vijeće za muzeje (*The International Council of Museums, ICOM*), Međunarodni centar za proučavanje i konzervaciju kulturnih dobara (*The International Centre for the Study*

¹³ Usp. UNESCO: Intangible cultural heritage. What is intangible cultural heritage? Nav.dj.

¹⁴ Usp. Jelinčić, Daniela Angelina. Nav. dj. Str. 27.

¹⁵ Usp. Kostel, Dina. Nematerijalna baština kao obilježje kulturnog identiteta i kontrastivna analiza običaja u Hrvatskoj i Nizozemskoj. Zagreb: Odsjek za germanistiku - Katedra za nederlandistiku, 2015.

of the Preservation and Restoration of Cultural Property, ICCROM), Ministarstvo kulture u sklopu kojega djeluje Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu, Hrvatsko vijeće za kulturna dobra, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, konzervatorski odjeli i mnoge druge.

UNESCO je najveća međunarodna agencija UN-a koja promiče mir i suradnju na svjetskoj razini te razvoj obrazovanja, znanosti i kulture. UNESCO djeluje na način da poštuje i promiče kulturnu raznolikost te se, između ostaloga, bavi i propisima zaštite te očuvanja kulturne baštine. U kontekstu zaštite nematerijalne kulturne baštine UNESCO organizira sastanke, okrugle stolove i konvencije s ciljem očuvanja nematerijalne kulturne baštine, podizanja svijesti kako na lokalnoj tako i na svjetskoj razini o istoj te osiguravanja međunarodne suradnje u kontekstu očuvanja i zaštite nematerijalne kulturne baštine.¹⁶ Na inicijativu Hrvatskog povjerenstva za UNESCO i Ministarstva kulture, 2001. godine osnovano je i Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu Republike Hrvatske. Njegova glava zadaća je odabir i priprema prijedloga za upis nematerijalnih kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske te predlaganje načina njihove zaštite.¹⁷ Republika Hrvatska kao jedna od zemalja članica UNESCO-a među prvima je potvrdila Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine što joj je dalo izvjesnu prednost pri financiranju postupaka zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine. Prema konvenciji za zaštitu nematerijalne kulturne baštine oformljeni su sljedeći popisi: Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, Popis nematerijalne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita i Registar dobrih praksi očuvanja.. Hrvatska je oformila i Registar kulturnih dobara pod vodstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske.¹⁸

"ICOM je međunarodna organizacija muzeja i muzejskih profesionalaca koja se bavi očuvanjem, kontinuitetom i promidžbom svjetske prirodne i kulturne baštine, kako sadašnje tako i buduće, materijalne i nematerijalne".¹⁹ ICOM je prije svega neprofitna organizacija, financirana od strane vladinih organizacija. Osnovana je 1946. godine sa sjedištem u Parizu. Njegova misija je proširiti informacije, ciljeve i vrijednosti diljem muzeja članica ICOM-a. Štiti i unaprjeđuje članove (djelatnike muzeja), radi na međusobnoj povezanosti muzeja diljem svijeta, diseminira znanje, podiže javnu svijest o muzejima te se bavi očuvanjem i zaštitom

¹⁶ Usp. UNESCO. Text of the Convention. URL: <https://ich.unesco.org/en/convention> (2019-08-08)

¹⁷ Usp. UNESCO World Heritage Centre. About World Heritage. URL: <https://whc.unesco.org/en/about/> (2019-06-15)

¹⁸ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Kultura. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4642> (2019-08-08)

¹⁹ Jelinčić, Daniela Angelina. Nav. dj. Str. 149.

baštine te borbom protiv ilegalnog lanca kulturnih dobara. Jedna od većih ICOM-ovih aktivnosti jest Međunarodni dan muzeja koji se odvija 18. svibnja svake godine diljem svijeta. Na taj dan muzeji posebno skreću pozornost javnosti na važnost očuvanja i samog značenja kulturne baštine. To obilježavanje traje još od 1977. godine, a poznato je po zanimljivim temama te edukativnim radionicama pod vodstvom muzealaca.²⁰

Sljedeća organizacija koju ćemo spomenuti okrenuta je najviše prema zaštiti materijalnih kulturnih dobara, ali s obzirom da njezine oblasti prelaze i na nematerijalnu kulturnu baštinu, vrijedno ju je spomenuti. ICCROM, odnosno Međunarodni centar za proučavanje očuvanja i restauracije kulturne baštine osnovan je 1956. godine kao međuvladina organizacija, a neke od njezinih aktivnosti su: promidžba kulturne raznolikosti, promidžba konzervatorske struke, očuvanje kulture i okoliša te podizanje svijesti o krhkosti kulturne baštine. Organizacija je najpoznatija po djelovanju prilikom prirodnih katastrofa (zaštita oštećenih objekata, lokaliteta kulturne vrijednosti). Republika Hrvatska članica je ICCROM-a od 1993. godine.²¹

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske jedno je od središnjih tijela vlade Republike Hrvatske. Ono se bavi razvitkom kulture i kulturnih djelatnosti. Istražuje, proučava, dokumentira, propisuje mjerila očuvanja te vrši nadzor nad svim ustanovama unutar kulturne domene. Upravlja kulturnim dobrima, utvrđuje njihovu namjenu te uvjete korištenja. Ukratko, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske glavni je akter razvitka i očuvanja kulturno-umjetničke scene, a time i glavno tijelo upravljanja kulturnom baštinom. "Misija Ministarstva kulture jest osiguranje normativnih, organizacijskih, financijskih, materijalnih i drugih uvjeta za razvitak kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, medija, zaštitu i očuvanje kulturne baštine u Republici Hrvatskoj te predstavljanje hrvatske kulture u Europi i svijetu i podupiranje svestrane međunarodne kulturne suradnje".²² Nadalje, Ministarstvo kulture na mrežnim stranicama ističe dva primarna cilja. Prvi je razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i proizvodnje te javne komunikacije, a drugi je zaštićena i očuvana kulturna baština koja podrazumijeva razvoj službi za očuvanje kulturne baštine, razvoj muzejskih djelatnosti, djelatnosti galerija te razvoj arhivsko-dokumentacijske službe.²³ Nadalje, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske obavlja i upravne poslove koji se odnose na proučavanje, istraživanje, dokumentiranje i promicanje kulturne baštine. Utvrđuje svojstva zaštićenih kulturnih dobara, vodi nadzor nad financiranjem

²⁰ Usp. ICOM Hrvatska. Poslanje i ciljevi. URL: <http://www.icom-croatia.hr/icom/poslanje-i-ciljevi/> (2019-06-20)

²¹ Usp. Jelinčić, Daniela Angelina. Nav. dj. Str. 155-159.

²² Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Vizija, misija i ciljevi Ministarstva kulture. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6510> (2019-06-15)

²³ Usp. Isto.

programa, nadzire uvoz i izvoz zaštićenih kulturnih dobara, obavlja inspekcijske poslove te mnoge druge.

Osim navedenih organizacija i institucija za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, potrebno je spomenuti da u tome procesu sudjeluju i Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu, Hrvatsko vijeće za kulturna dobra, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, konzervatorski odjeli, ali i svaki muzej, kustosi, muzealci te svaki pojedinac koji se i dan-danas bavi te oživljava neko od tradicijskih umijeća.²⁴

5. UNESCO-ovi popisi nematerijalne kulturne baštine

5.1. UNESCO-ov popis reprezentativne nematerijalne kulturne baštine u Republici Hrvatskoj

Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine predstavlja reprezentativna djela nematerijalne kulturne baštine diljem svijeta koja su pod zaštitom UNESCO-a. Nematerijalna kulturna baština na tom popisu pomaže u demonstraciji raznolikosti kulturne baštine te podiže svijest o njezinoj važnosti.²⁵ Baština koja je dio toga popisa dragocjen je dio zemlje i naroda iz kojega dolazi. UNESCO-ova konvencija iz 2003. godine podijelila je reprezentativnu nematerijalnu kulturnu baštinu svijeta na 5 domena, a svaka domena bilježi poveći broj reprezentativnih primjera nematerijalne kulturne baštine. U prvu domenu ubrajamo društvene prakse, rituale i festivale (sa 337 primjera), druga domena odnosi se na izvedbenu umjetnost (281 primjer), treća na oralnu tradiciju (256 primjera), četvrta na znanja i prakse o prirodi i svemiru (169 primjera) te peta na tradicionalna umijeća (245 primjera).²⁶ U Republici Hrvatskoj trenutno je 160 nematerijalnih kulturnih dobara na popisu Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske od čega je njih 15 odabrano na sastancima Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu te uneseno na UNESCO-ov popis reprezentativne kulturne baštine.²⁷ Svaki od njih svojom osobitošću te tradicijskim duhom oživljava prošlost Hrvatske te prezentira identitet naroda. Ovi su primjeri izloženi kako bismo dobili jasan uvid u važnost očuvanja nematerijalne kulturne baštine te u način kvalitetnog očuvanja hrvatske tradicije.

²⁴ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Uprava za zaštitu kulturne baštine. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=134> (2019-08-08)

²⁵ Usp. UNESCO: Intangible cultural heritage. Purpose of the Lists. URL: <https://ich.unesco.org/en/purpose-of-the-lists-00807#representative-list-of-the-intangible-cultural-heritage-of-humanity> (2019-08-08)

²⁶ Usp. UNESCO: Intangible cultural heritage. URL: <https://ich.unesco.org/en/div&display=domain#tabs> (2019-08-08)

²⁷ Usp. Ministarstvo Republike Hrvatske: Nematerijalna kulturna baština. Upis dobara. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5534> (2019-08-08)

Čipkarstvo u Hrvatskoj upisano je na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine 2009. godine. Ono što razlikuje hrvatsko čipkarstvo od onog u ostatku Europe je činjenica da su seoske žene iz malih sredina pokrenule to umijeće (u ostatku su se Europe plemići i crkveni stalež bavili izradom čipke). Čipka se koristila za ukrašavanje narodnih nošnji, odjeće, vjenčanica te ukrašavanje prostora. Lepoglavska, paška i hvarska čipka tri su glavna područja izrade čipki pomoću igle, konca i tablića. Čipke su isprepletene, najčešće se koristi bijeli konac, a umijećem čipkarstva bavile su se žene. Znanje se prenosilo s koljena na koljeno (baka-majka-kći). Ovo umijeće rasprostranjeno je i danas, a većina čipke prodaje se po suvenirnicama promičući na taj način kulturni turizam.²⁸

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja sljedeće je na UNESCO-ovoj listi zaštićenih dobara upisano 2009. godine. Iako ovaj stil folklorne glazbe nalazimo i van ovoga područja, na području Istre i Hrvatskog primorja ono je najzastupljenije. Podrazumijeva sviranje i pjevanje djelomično kroz nos s čestom improvizacijom. Njegovim izvođenjem aktivno se bavi folklorno društvo "Cere".²⁹

Festa Sv. Vlaha (zaštitnika Dubrovnika) održava se svake godine 2. veljače. "Redoviti dijelovi otvora Feste su: čitanje Lausa, nagovor biskupa, čitanje čestitki pristiglih za Festu, blagoslov jela koja donose djeca i djevojke u narodnim nošnjama (trznice), puštanje golubica na slobodu, podizanje barjaka sv. Vlaha na Orlandov stup uz pjevanje himna sv. Vlahu „Čuj sv. Vlaho naš“, te pucnji trombunjera u gradskoj luci".³⁰ Nakon prve svečanosti drugi dan Festa se nastavlja u jutarnjim satima, predvodnik procesije je barjak sv. Vlaha, nosi se i Isusova pletenica okružena biskupima, a procesija završava u večernjim satima (prvu nedjelju nakon samog blagdana). Gradski barjaci kreću prema Gorici sv. Vlaha. Za razliku od prva dva navedena primjera, Festa Sv. Vlaha nije niti umijeće niti folklorno pjevanje, već običaj koji okuplja vjernike iz godine u godinu te se upravo zbog održavanja tradicije našao na UNESCO-ovom popisu 2009. godine.³¹

Godišnji proljetni ophod kraljice Jelene ili ljeje iz Gorjana je običaj koji je nastao prema legendi o Turcima. Turci su prema legendi, nakon osvajanja Gorjana zarobili sve muškarce. Legenda kaže da su njihove žene kako bi obranile svoje obitelji obukle muške šešire ukrašene cvijećem te šarenu odjeću, a u rukama su držale srpove. Turci vidjevši taj prizor napustili su

²⁸ Usp. Kamenjar: Hrvatska kulturna baština čipkarstva. URL: <https://kamenjar.com/hrvatska-kulturna-bastina-cipkarstva/> (2019-06-21)

²⁹ Usp. Narod.hr.: Dvoglasje Istre i hrvatskog primorja. URL: <https://narod.hr/kultura/video-hrvatska-je-zemlja-najbogatije-nematerijalne-kulturne-bastine-u-europi-dvoglasje-istre-i-hrvatskog-primorja> (2019-06-21)

³⁰ Dubrovačka biskupija: Festa Sv. Vlaha. URL: https://www.dubrovacka-biskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=3627&Itemid=743 (2019-06-21)

³¹ Usp. Isto.

Gorjane jer su mislili da je riječ o zlim duhovima (u prošlosti nije bio običaj da žene brane obitelj i zemlju). Povodom ove legende svake godine na blagdan Duhova žene i muškarci u Gorjanima održavaju festival u kojem oživljavaju ispričanu legendu.³² Običaj je upisan na UNESCO-ov popis reprezentativne nematerijalne kulturne baštine 2009. godine.

Zvončari na području Kastavštine već desetljećima u vrijeme poklada obilaze sela. Ova karakteristična manifestacija upisana je na UNESCO-ov popis 2009 godine. Narodna predaja govori o mnogim legendama na temelju kojih su nastali zvončari. Najpoznatija govori o napadu Turaka ili *pogana* (kako su ih pogrdno nazivali stanovnici toga područja). Kako je narod bio brojčano nadjačan okrenuli su se na prevaru. Obukli su ovčju i kozju kožu i glave te tako prestrašili Turke. Naziv su dobili prema zvonima kojima udaraju i proizvode uznemirujući zvuk. Ovaj običaj također se održava svake godine, a uz njega vezana je i tradicionalna hrana te rukotvorstvo (izrada maski).³³

Procesija za Križen na otoku Hvaru izraz je vjerskog identiteta, odnosno kršćanstva na otoku Hvaru. Procesija obilazi 6 otoka te posjećuje vjerska mjesta. Počinje u noći velikog četvrtka i nastavlja se na veliki petak. Ovaj oblik nematerijalne kulturne baštine primjer je hrvatske vjerske (kršćanske) tradicije koja prikazuje snažan utisak vjere i njezinih običaja na identitet naroda.³⁴ Na UNESCO-ovom popisu upisana je 2009. godine

Izrada drvenih tradicijskih igračaka izuzetno je popularan oblik nematerijalne kulturne baštine kojeg možemo susresti gotovo na svakom festivalu i okupljanju. Specifičnost ovoga umijeća prepoznata je 2009. godine kada je svrstano na UNESCO-ovu listu reprezentativne nematerijalne kulturne baštine. Bitno je naglasiti da same igračke ne spadaju pod nematerijalnu kulturnu baštinu već umijeće njihove izrade. Igračke su nekada izrađivali muškarci (dok su ih žene ukrašavale crvenom bojom i cvijećem). Zbog njihovog teško uništivog materijala prenosile su se s koljena na koljeno unutar obitelji. Danas ih možemo vidjeti na raznim festivalima kao simbol hrvatske tradicije.³⁵

Sinjska alka je viteški turnir koji se održava u Sinju još od 18. stoljeća. Ona je jedan od najpoznatijih događaja u Republici Hrvatskoj. Iz godine u godinu bilježi sve veći broj

³² Usp. Godišnji ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana. URL: <http://tzdjakovo.eu/index.php/hr/aktualno/novosti/item/334-godisnji-proljetni-ophod-kraljica-ili-ljelja-iz-gorjana-4-lipnja-2017> (2019-06-19)

³³ Usp. Šepić-Bertin, F., (1997). Zvoničari Partenjaki Feštari Maškare: Mesopusni običaji Kastavštine i okolice. Rijeka: Izdavački centar Rijeka. Str.14-15

³⁴ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Procesija Za Križen na otoku Hvaru. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5233> (2019-06-19)

³⁵ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Umijeće izrade. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5234> (2019-06-19)

posjetitelja te je jedan od najpromoviranijih oblika nematerijalne kulturne baštine u Republici Hrvatskoj. Jedini je preživjeli primjer viteškog natjecanja te mu je od 2015. godine službeno dodijeljen, odnosno otvoren muzej koji svojom urbanošću privlači sve generacije. 2010. godine upisana je na popis UNESCO-ove reprezentativne nematerijalne kulturne baštine.

Medičari su također primjer dobro očuvane tradicije. Osim izrade meda i svijeća, medičari su (pogotovo na sjeveru Hrvatske) poznati po svojim licitarima. Umijeće izrade licitara nije se mijenjalo. Na hrvatskim prostorima licitari su se koristili kao ukrasi za bor, igračke za djecu te su se darivali u svrhu zahvale. Licitar se dan-danas predstavlja kao obilježje Republike Hrvatske, a umijeće njegove izrade još uvijek je dobro očuvano i sačuvano za iduće generacije.³⁶ 2010. godine umijeće medičara također je upisano na UNESCO-ov popis.

Bećarac je vokalno-instrumentalni napjev raširen na prostoru Slavonije, Baranje i Srijema. Njegova popularnost traje i danas. Naziv bećarac potječe od turske riječi *pekar*, a u Hrvatskoj se odnosi na neženju. Napjev je humorističnog karaktera, praćen uz zvukove tambure i harmonike, a izvodi se na slavljinama i vjenčanjima.³⁷ Upisan je na UNESCO-ov popis 2011. godine.

Po naški, gluvo, šuplje kolo neki su od naziva nijemog kola s područja Dalmatinske zagore. Ovo kolo specifično je po tome što izgleda kao da se izvodi spontano te bez glazbene pratnje. Danas se kao i nekada izvodi tijekom poklada, sajmovi i blagdana.³⁸ Upisano je na UNESCO-ov popis 2011. godine.

Osim bećarca jedno od najpopularnijih glazbenih kulturnih dobara Republike Hrvatske je klapsko pjevanje. "Klapsko pjevanje je tradicijsko višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata. Fenomen klapskog pjevanja kontinuirana je i relativno stara pojava a kakvog ga poznajemo i danas, formira se sredinom 19. stoljeća, u vrijeme kada su se profilirali kulturni i glazbeni identiteti mediteranskih gradića na našoj obali i otocima, posebice u Dalmaciji".³⁹ Stil pjevanja opstao je, uz male promjene. Klapsko pjevanje jedno je od izuzetno očuvanih i populariziranih fragmenata hrvatske nematerijalne kulturne baštine. 2012. godine dospjelo je na popis reprezentativne nematerijalne kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a.

³⁶ Usp. Mesarić, Marija. Stara umijeća i znanja: Medičari i svjećari u Koprivnici. Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2016.

³⁷ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Bećarac. URL: <https://www.minkulture.hr/default.aspx?id=7153> (2019-06-15)

³⁸ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Nijemo kolo. URL: <https://www.minkulture.hr/default.aspx?id=7154> (2019-06-15)

³⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Klapsko pjevanje. URL: <https://www.minkulture.hr/default.aspx?id=8296> (2019-06-15)

Osim tradicijskog obrta (umijeća), glazbe, plesa na popisu UNESCO-ove reprezentativne nematerijalne kulturne baštine našla se 2013. godine i mediteranska prehrana hrvatskog Jadrana. Tradicionalna mediteranska kuhinja razlikovala se s obzirom na staleže. Ona čini temelj identiteta ljudi na obalama Jadranskog mora. Prisutna je na manifestacijama, obredima, svečanostima te je bitan dio nacionalne kulture. Otkriva nam kojim su se sve obrtima ljudi nekada bavili (ribarstvo, poljoprivreda...), njezini recepti prenose se i dalje mlađim generacijama. Također tradicionalna kuhinja jedan je od vodećih sudionika u monopolu kulturnog turizma.⁴⁰

Ministarstvo kulture za međimursku popevku navodi sljedeće: "Najčešće teme su sretna i nesretna romantična ljubav, ljepote Međimurja kroz krajolik, floru i faunu, skromnost njezinih ljudi, te njihova čežnja za domom ili tuga za voljenim osobama, vjerski osjećaji. Popevka je jedan od najvažnijih izražajnih oblika putem kojeg Međimurci grade svoj osjećaj identiteta i kontinuiteta".⁴¹ Međimurska popevka najsnažniji je instrument preko kojega Međimurci grade osjećaj identiteta, pripadnosti rodnome kraju. Prošle godine (2018.) i ona je upisana na UNESCO-ov popis reprezentativne nematerijalne kulturne baštine.

Zadnji na popisu reprezentativne nematerijalne kulturne baštine je suhozidna gradnja. Ovo umijeće popularno je i dan-danas duž Jadranskog mora. Specifična je po tome što ne koristi nikakav vezivni materijal već se stavlja (slaže) kamen na kamen. Ovakav princip gradnje postoji još od prapovijesti i danas ga možemo vidjeti duž Jadrana (najčešće u svrsi ograde).⁴² Umijeće suhozidne gradnje 2018. godine prepoznato je kao reprezentativni primjer nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske te upisan na UNESCO-ov popis.

Navedeni primjeri daju nam uvid u šarolikost hrvatske nematerijalne kulturne baštine. Od popevki i plesa do obrtnih umijeća te manifestacija, hrvatska tradicija uistinu iskazuje svoju raznolikost. Ta raznolikost osim što omogućuje pojedincu jasan uvid u vlastiti kulturni identitet te ga predstavlja ostatku svijeta, ona pospješuje i kulturni turizam od kojega dobar dio Hrvatske danas živi.

⁴⁰ Usp. Croatia: Mediteranska prehrana. URL: <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/kultura-i-bastina/unesco-nematerijalna-dobra-mediteranska-prehrana> (2019-06-15)

⁴¹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Međimurska popevka. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21701> (2019-06-21)

⁴² Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Umijeće suhozidne gradnje. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21702> (2019-06-21)

5.2. Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita

Na Popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita dopijevaju nematerijalna kulturna dobra koja bez obzira na trud zajednice, grupe ili pojedinca stoje izložene prijetnjama održivosti te nematerijalna kulturna dobra koja će bez ovog oblika zaštite u potpunosti nestati.⁴³ Popis nematerijalne kulturne baštine za hitnu zaštitu sastoji se od oblika nematerijalne kulturne baštine za koje zajednice i države članice smatraju da zahtijevaju hitne mjere zaštite kako bi se održale. Popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita pomaže u poticanju međunarodne suradnje i sufinancira projekte navedenih nematerijalnih kulturnih dobara kako bi se poduzele odgovarajuće mjere zaštite. Ukupan broj nematerijalne kulturne baštine uvrštene na navedeni popis je 59, a uključuje 32 zemlje od čega je jedna Republika Hrvatska.⁴⁴

Ojkanje ili treskanje tradicionalni je hrvatski oblik pjevanja koji je završio na Popisu ugrožene nematerijalne hrvatske baštine 2010. godine jer joj, kako UNESCO navodi, prijeti izumiranje. Ojkanje je nastalo na području Dalmacije, a simbolizira prastaro predslavensko balkansko pjevanje. Smatra se i najstarijim oblikom višeglasnog pjevanja, a danas ga možemo rijetko vidjeti i čuti. Ovaj način pjevanja prenosio se s generacije na generaciju, međutim kako se tradicija nekadašnjih dalmatinskih sela promijenila, tako je i ojkanje ostalo u zaboravu. Nekada se ojkanje moglo čuti na svečanostima, a danas se može tu i tamo čuti u malim mjestima Dalmacije gdje se stariji prisjećaju nekadašnjih dana. Kako je ojkanje jedan od prvih tradicijskih umijeća glazbe, hrvatsko društvo pokušava putem različitih muzejskih edukacija te video-uradaka očuvati ovu sad već gotovo zaboravljenu kulturnu baštinu.⁴⁵

5.3. Nematerijalna dobra upisana u UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta

Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta sadrži programe, projekte i aktivnosti koji najbolje odražavaju načela i ciljeve dobrog očuvanja nematerijalne

⁴³ Usp. UNESCO: Intangible cultural heritage. Procedure of inscription URL: <https://ich.unesco.org/en/procedure-of-inscription-00809#inscription-on-the-urgent-safeguarding-list> (2019-08-09)

⁴⁴ Usp. UNESCO. Intangible cultural heritage. Browse the Lists. URL: [https://ich.unesco.org/en/lists?text=&type\[\]=00003&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=&type[]=00003&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs) (2019-09-08)

⁴⁵ Usp. Naše ojkanje i ganganje. URL: <http://www.ganga.hr/index.php/pisani-radovi/item/280-nase-ojkanje-i-ganganje> (2019-06-22)

kulturne baštine. U svijetu ih pronalazimo 508, a uključuju 122 zemlje među kojima je i Republika Hrvatska sa svojim jednim primjerom uvrštenim 2016. godine.

Za razliku od navedenog otkanja koje se, nažalost, našlo na rubu egzistencije, primjer dobre prakse očuvanja nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske je projekt ekomuzej "Batana". Projekt je nastao na inicijativu lokalnog stanovništva, a danas je svoj značaj dokazao time što se našao upravo na svjetskoj listi dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine. Batana je naziv drvenog plovila koje se i dan-danas može pronaći na obalama Jadrana duž Rovinja. Projekt je osnovan s ciljem očuvanja znanja i vještina umijeća izrade brodice koja je simbol kulturnog identiteta stanovnika Rovinja. Osim uvid u izradu i oslikavanje, Ekomuzej je u dogovoru s lokalnim stanovništvom oformio i kratke vožnje batanom koja turistima daje kompletan doživljaj nekadašnjeg života. Nadalje, osim što predstavlja umijeće izrade batane, projekt uvodi i prezentaciju mediteranske tradicionalne kuhinje i glazbe u konobi *Spacio Matika*, a za potpuni doživljaj posjetitelji se mogu prošetati duž rive gdje se nalazi 30-ak privezanih batana koje svako jutro dovode svježu jadransku ribu.⁴⁶

Zaštita i očuvanje nematerijalne kulturne baštine ne ovisi samo o kulturnim institucijama i organizacijama već kao što je vidljivo u navedenom primjeru, njezino očuvanje najviše ovisi o pojedincima, stanovnicima određenog područja. Tako je ekomuzej "Batana" svoj procvat zaživio zahvaljujući lokalnom stanovništvu te njihovoj volji i inicijativi za očuvanjem onog tradicionalnog. Putem kreativnih muzejskih radionica te povezivanjem s lokalnim vinarijama, kulinarskim objektima te glazbenim udrugama stanovnici Rovinja su zajedno s Ekomuzejom održali tradiciju vlastitog grada te ju s ponosom prenose današnjim generacijama.

6. Postupak prijave i zaštite nematerijalnog kulturnog dobra u Republici Hrvatskoj

Nematerijalna i materijalna kulturna baština vezane su jedna na drugu jer nam daju uvid u zajedničko nasljeđe naroda i zemlje. I jedna i druga vezane su neraskidivom vezom te zaštićene zakonom. Iako su zakoni i postupci zaštite nematerijalne kulturne baštine kasnijeg datuma u odnosu na materijalnu baštinu, nematerijalna kulturna baština nesumnjivo je bogatstvo svakog naroda. U kontekstu zaštite i očuvanja baštine, u prethodnom poglavlju opisano je djelovanje organizacija koje provode i donose zakone vezane uz nematerijalnu kulturnu baštinu. Očuvanje nematerijalnih dobara provodi se njihovim dokumentiranjem, zapisivanjem i izvedbom pred javnosti. "Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske javna je knjiga kulturnih dobara koju vodi Ministarstvo kulture. Sastoji se od tri liste: Liste

⁴⁶ Usp. Ekomuzej Batana. URL: <http://www.batana.org/hr> (2019-06-22)

zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih dobara".⁴⁷ Prijava nematerijalne kulturne baštine na Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske slična je onome za materijalnu kulturnu baštinu. Nastaje na temelju prijedloga oblika zaštite te opisa prijavljenog kulturnog dobra. Prilikom upisa u nacionalni Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske nematerijalno kulturno dobro treba proći tri faze. Prva faza je prijedlog upisa preko prijavnog obrasca koji se može pronaći na stranicama Ministarstva kulture Republike Hrvatske. U prvoj fazi sudjeluju konzervatorski odjeli koji prijavljena nematerijalna kulturna dobra, odnosno njihove obrasce preuzimaju na svoje odjele (odjel arheologije, etnologije i sl.) te ih evaluiraju. U drugoj i trećoj fazi Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu i Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra odlučuju o prijavljenom kulturnom dobru te ga prihvaćaju ili odbacuju.⁴⁸ Ministarstvo kulture zatim upisana kulturna dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske posebnim procedurama šalje dalje na UNESCO-ove opise i razmatranja.⁴⁹ Procedura upisa na UNESCO-ove popise ubraja stručnu evaluaciju i pripremu dokumentacije u Ministarstvu kulture zajedno sa suradnjom s nositeljima nematerijalne baštine, vanjskim stručnjacima, Povjerenstvom za nematerijalnu kulturnu baštinu i Hrvatskim povjerenstvom za UNESCO te na kraju slanje prijedloga u UNESCO.⁵⁰

Narodne novine redovito objavljuju izvode preventivno zaštićenih i trajno zaštićenih kulturnih dobara.⁵¹ Preventivno zaštićena kulturna nematerijalna dobra (donesena odlukom Povjerenstva Ministarstva) zaštićuju se naredne četiri godine od trenutka kada dospiju na popis Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. Nakon te četiri godine ona se ili ponovno zaštićuju ili brišu s liste. Trajno zaštićena nematerijalna kulturna dobra za razliku od preventivno zaštićenih ostaju na popisu Registra bez daljnjih četverogodišnjih razmatranja (na primjer glagoljica).⁵²

7. Zaključak

Iako materijalna i nematerijalna baština prenose iste vrijednosti, u kontekstu upravljanja zahtijevaju različit pristup. Kako bi nematerijalnu kulturnu baštinu osigurali za buduće

⁴⁷ Ministarstvo Republike Hrvatske. Registar kulturnih dobara. URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=31> (2019-08-08)

⁴⁸ Usp. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Nematerijalna kulturna baština. Procedure upisa. Nav. dj. (2019-09-08)

⁴⁹ Usp. Isto.

⁵⁰ Usp. UNESCO. Procedure of inscription. Nav. dj.

⁵¹ Usp. Ministarstvo kulture republike Hrvatske. Registar kulturnih dobara. Nav. dj.

⁵² Usp. Rubić, Majda. Zaštita nacionalnog blaga u svjetlu europskog prava. Solin: ABC Tisak, 2007.

generacije, potrebno je prije svega odrediti njezinu namjenu te ulogu u nekadašnjem i današnjem svjetonazoru. Nakon što je njezina uloga određena, sljedeći korak je podići javnu svijest o željenom kulturnom dobru jer se nematerijalna kulturna baština za razliku od materijalne kojoj su potrebni različiti oblici restauracije, konzervacije, najviše održava putem pojedinaca (naroda). Ona zbog svoje *neopipljive* strane isključivo ovisi o narodnoj predaji te razumijevanju važnosti njezinog postojanja. U današnje vrijeme nematerijalna baština opstaje i putem ekonomske, tj. gospodarske vrijednosti. Iako se shvaća kulturnim dobrom kompletnog čovječanstva, ona sadrži i svoju ekonomsku vrijednost. Pojedinci koji prepoznaju njezinu vrijednost osim što potiču očuvanje kulturne baštine oživljavaju i turističku djelatnost (kulturni turizam). Na našim prostorima među najboljim primjerima je već ranije spomenuti ekomuzej "Batana" koji osim muzejskih posjeta nudi mogućnost turističkog razgledavanja obale Rovinja brodićem te isprobavanje tradicionalnih kulinarskih umijeća. Također, Rovinj je idealan primjer osvješćivanja lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja vlastite tradicije čime je osigurana kvaliteta iskustva posjetitelja, ali i podizanje potrebe posjetitelja za poznavanjem kulturnih dobara vlastitog područja.⁵³

Kulturni razvoj neosporivo je vezan s kulturnom tradicijom. Globalizacija, generacijski jaz te hibridnost kultura većim dijelom ugrožavaju očuvanje nematerijalne kulturne baštine. Kako bi ostala očuvana, nužno je prilagoditi je današnjem načinu života, odnosno privući pozornost današnjih generacija. Nekadašnje shvaćanje kulturne baštine bitno se promijenilo. U nekim je primjerima njezina uloga ojačana, a u nekima se bori za svoj opstanak. Manifestacije, festivali, javne tribine, izložbe, radionice, te audio-vizualni sadržaji neki su od načina predstavljanja kulturne baštine. Ona svoj naglasak sve više stavlja na animacijske projekte, audio-vizualni sadržaj te interaktivnost kako bi se približila te stopila s današnjim okruženjem.⁵⁴

Moderno doba i njegov stil života doveli su u pitanje opstanak nematerijalne kulturne baštine. Novi mediji te načini življenja često su fokusirani na budućnost, zaboravljajući time važnost razumijevanja prošlosti. Takav način doveo je mnoge običaje na rub izumiranja.. Kako bi kulturna baština bila ona materijalna ili nematerijalna opstala potrebna joj je prilagodba današnjem načinu življenja. Također samoinicijativa lokalnog stanovništva je bitan činitelj opstanka tradicije. Pojedinci su ti koji uz kulturne organizacije "oživljavaju" prošlost te time nude bolje razumijevanje budućnosti. Ne postoji pojedinac koji se danas-sutra ne upita o vlastitom porijeklu te važnosti utjecaja kulturnog identiteta na njegov život s toga je prijeko

⁵³ Usp. Jelinčić, Daniela Angelina. Kultura u izlogu : kratki vodič za upravljanje kulturnim dobrima. Zagreb: Meanadarmedia, 2010. Str. 115-117.

⁵⁴ Usp. Isto.

potrebno očuvati i dalje prenositi kulturnu baštinu budućim generacijama, kako bi one mogle dalje prenijeti znanje onim generacijama koje tek dolaze.

8. Literatura

1. Croatia: Mediteranska prehrana. URL: <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/kultura-i-bastina/unesco-nematerijalna-dobra-mediteranska-prehrana> (2019-06-15)
2. Dubrovačka biskupija: Festa Sv. Vlaha. URL: https://www.dubrovacka-biskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=3627&Itemid=743 (2019-06-21)
3. Ekomuzej Batana. URL: <http://www.batana.org/hr> (2019-06-22)
4. Godišnji ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana. URL: <http://tzdjakovo.eu/index.php/hr/aktualno/novosti/item/334-godisnji-proljetni-ophod-kraljica-ili-ljelja-iz-gorjana-4-lipnja-2017> (2019-06-19)
5. ICOM Hrvatska. URL: <http://www.icom-croatia.hr/icom/poslanje-i-ciljevi> (2019-06-20)
6. Jelinčić, Daniela Angelina. Abeceda kulturnog turizma. Zagreb: Meandarmedia, 2008.
7. Jelinčić, Daniela Angelina. Kultura u izlogu : kratki vodič za upravljanje kulturnim dobrima. Zagreb: Menadarmedia, 2010.
8. Kamenjar: Hrvatska kulturna baština čipkarstva. URL: <https://kamenjar.com/hrvatska-kulturna-bastina-cipkarstva/> (2019-06-21)
9. Kostel, Dina. Nematerijalna baština kao obilježje kulturnog identiteta i kontrastivna analiza običaja u Hrvatskoj i Nizozemskoj. Zagreb: Odsjek za germanistiku - Katedra za nederlandistiku, 2015.
10. Mesarić, Marija. Stara umijeća i znanja: Medičari i svjećari u Koprivnici. Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2006.
11. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. URL: <https://www.min-kulture.hr/> (2019-06-15)
12. Narod.hr.: Dvoglasje Istre i hrvatskog primorja. URL: <https://narod.hr/kultura/video-hrvatska-je-zemlja-najbogatije-nematerijalne-kulturne-bastine-u-europi-dvoglasje-istre-i-hrvatskog-primorja> (2019-06-21)
13. Naše ojkanje i ganganje. URL: <http://www.ganga.hr/index.php/pisani-radovi/item/280-nase-ojkanje-i-ganganje> (2019-06-22)
14. Rubić, Majda. Zaštita nacionalnog blaga u svjetlu europskog prava. Solin: ABC Tisak, 2007.
15. Šepić-Bertin, Franjo. Zvoničari Partenjaki Feštari Maškare: Mesopusni običaji Kastavštine i okolice. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1997.
16. UNESCO World Heritage Centre. URL: <https://whc.unesco.org/en/about/> (2019-06-15)